

**Фітоценолог і захисник природи за покликанням
(до 60-річчя з дня народження професора
Сергія Юрійовича ПОПОВИЧА)**

28 лютого 2018 р. виповнилося 60 років з дня народження відомого ботаніка та природоохоронця, доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри декоративного садівництва та фітодизайну Національного університету біоресурсів і природокористування України Сергія Юрійовича Поповича.

У 1983 р. він успішно закінчив аспірантуру Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, дотримавши кандидатську дисертацію за темою: "Екзогенні зміни рослинного покриву Поліського державного заповідника і шляхи його оптимізації".

Сергій Юрійович працював на посадах молодшого, наукового та старшого наукового співробітника Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного з 1983 до 1994 р. За цей час він здійснив численні експедиційні дослідження як на території України (Полісся, Донецький кряж, Середньоруська височина, Азовська низовина, Гірський Крим, Українські Карпати), так і за її межами (Карелія, Кольський півострів).

У 1998 р. С.Ю. Попович захистив новаторську на той час докторську дисертацію – "Созологічний аналіз лісової рослинності України (теоретичні засади, методологія, прикладні аспекти)". Його

© Б.Є. ЯКУБЕНКО, І.П. ГРИГОРЮК, П.М. УСТИМЕНКО, Д.В. ДУБИНА, С.М. СТОЙКО, 2018

науковим консультантом був визначний геоботанік – доктор біологічних наук, професор, академік НАН України, завідувач відділу геоботаніки та екології Інституту ботаніки Ю.Р. Шеляг-Сосонко. За результатами дисертаційних досліджень Сергія Юрійовича в 2002 р. вийшла друком його одноосібна монографія "Синфітосозологія лісів України", в якій вперше представлена повна (до рівня асоціації) класифікаційна схема лісової рослинності України на домінуючій основі.

Як фітоценолог Сергій Юрійович плідно працював, розвиваючи дослідження з синтаксономії, класифікації, ординації, картування, динаміки лісової, болотної та лучної рослинності. Зокрема, він розробив продромус лучної та болотної рослинності України, теоретично й методологічно розвинув концепцію Ю.Р. Шеляг-Сосонка щодо збереження біорізноманітності на різних рівнях організації, розвинув новий напрям – созологічну геоботаніку. Важливість результатів досліджень Сергія Юрійовича полягає не лише в побудові системних засад територіальної охорони рослинного світу, але й у теоретичних розробках із стратегії охорони фітоценологічної різноманітності, які до того часу у вітчизняній науці не були достатньо узагальнені. Зокрема, у його працях опубліковано концепцію нової структури "Зеленої книги України", до якої було запропоновано додатково занести 202 раритетних рослинних угруповання лісів. Водночас було розроблено рекомендовані режими збереження ценопопуляцій 47 видів лісових рослин, включених до "Червоної книги України"; для заповідання та резервування науково обґрунтовано близько 250 тис. га природної рослинності. У цілому, С.Ю. Попович запропонував для розширення мережі природно-заповідного фонду 40 об'єктів, серед яких два природних заповідники, чотири національні природні парки, три регіональні ландшафтні парки, а також низка заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ загальнодержавного та місцевого значення в Закарпатській, Запорізькій, Сумській, Полтавській, Волинській, Рівненській, Житомирській, Чернігівській, Київській та інших областях України. Дві запропоновані

ним природні території зарезервовано під національні природні парки. Для багатьох природно-заповідних територій розроблено схеми їхнього функціонального зонування, а для Лісостепу, Українських Карпат та Західного Полісся – картосхеми регіональних екомереж. За результатами досліджень в галузі охорони довкілля подано значну кількість доповідних записок та експертних висновків до органів державної влади України.

Професор С.Ю. Попович з колегами й учнями започаткували інтегральний дендросозологічний напрям досліджень, об'єктами якого були раритетні види деревних рослин (автохтонні та інтродуковані, закритого та відкритого ґрунту) та дендроценози природно-заповідного фонду різних природно-географічних регіонів України. Нині стан розвитку цього напрямку базується на значному науковому доробку. Передусім, це 15 монографічних видань, які засвідчують результати первинної інвентаризації та флористичного аналізу раритетного дендрорізноманіття Лісостепу, Степу України й Українського Полісся, для яких розроблено дендросозологічні каталоги. Нині готується до друку подібний каталог для зони широколистяних лісів, у перспективі й Українських Карпат. Згодом планується загальний дендросозологічний каталог для всієї України. Вперше для сприяння розвитку інтродукційної дендрології підготовлено й видано "Чекліст дендроекзотів України", в якому зібрані та систематизовані сучасні відомості і який має вагомe фітонімічне значення.

Сергій Юрійович Попович також започаткував так званий созофітоценодизайнологічний напрям досліджень, згідно з яким розвиток ландшафтного фітоценодизайну на фітосозологічних засадах повинен супроводжуватися створенням рослинних та ландшафтних композицій за участі рослин із високою фітосозологічною значущістю. Розвиток цього напрямку ґрунтується на науковому підході з добору груп рослин різного географічного походження, у тому числі й автохтонних видів деревних рослин, що потребують охорони. Разом зі своїми учнями С.Ю. Попович уточнив концепцію раритетних дендроекзотів, розробив методики їхньої інтегральної аутфітосозологічної оцінки *ex*

situ та *in vivo*, а також запропонував комплексний підхід до системи формування фітоценокомпозицій для штучних заповідних парків, який передбачає пріоритетність принципів високої фітосозологічної і дендрологічної значущості.

Плідні результати Сергій Юрійович отримав на поєднанні ботанічних і созологічних досліджень, зокрема поновив та обґрунтував такі поняття і терміни: созологічна геоботаніка, заповідне лісознавство, заповідне паркознавство, созологічна фітоценодизайнологія, дендросозофлора, дендросозоекзоти та дендросозофіти, що значно урізноманітнює вітчизняний науковий лексикон. Разом зі своїм учителем Ю.Р. Шелягом-Сосонком у 1997 р. вчений розробив стратегію та нову парадигму заповідної созології. За 40 років активної творчої праці С.Ю. Попович став відомим фахівцем у таких наукових напрямках, як загальна геоботаніка, лісова фітоценологія й екологія, болотознавство, лукознавство, заповідна геосозологія та фітосозологія, заповідне лісознавство і заповідне паркознавство, теорія й практика природно-заповідної справи.

У 2007 р. Сергій Юрійович Попович отримав звання професора. Того ж року він опублікував свій навчальний посібник "Природно-заповідна справа", що нині широко використовується в освіті та у практиці охорони природи в Україні. Популярними серед студентів, аспірантів і викладачів є й інші навчальні праці вченого зі співавторами, зокрема підручник "Геоботаніка", навчальні посібники "Геоботаніка: тлумачний словник", "Геоботаніка: методичні аспекти досліджень", "Заповідне лісознавство", "Заповідне паркознавство".

Ми знаємо професора Сергія Юрійовича Поповича як працелюбного вченого з притаманними йому постійним прагненням до наукової новизни, невичерпним запасом енергії та творчих задумів. Заслугують на повагу його високий професіоналізм, принциповість, вимогливість, доброзичливість і скромність. Сердечно вітаємо Сергія Юрійовича зі ювілеєм, бажаємо йому міцного здоров'я, нескінченної життєвої енергії, довголіття, здійснення творчих задумів на благо України.

*Б.Є. ЯКУБЕНКО, І.П. ГРИГОРЮК,
П.М. УСТИМЕНКО, Д.В. ДУБИНА, С.М. СТОЙКО*